

FRANCISZEK NOWAK

WSP w Bydgoszczy

O OBIEKTYWĄ OCENĘ POPRAWNOŚCI JĘZYKOWEJ WYPRACOWAN SZKOLNYCH

Różnice w poglądach nauczycieli co do tego, jakie elementy wypracowania należy brać pod uwagę przy jego ocenie, oraz różnice co do ważności jego poszczególnych elementów, są głównym źródłem sporów w literaturze metodycznej w trosce o obiektywną ocenę wypracowania.

Subiektywna ocena wypracowania szkolnego jest zjawiskiem powszechnie znanym. Wielokrotnie wskazywano na to, że jedno i to samo wypracowanie bywa różnie oceniane przez różnych nauczycieli. Inaczej bowiem ocenia wypracowanie nauczyciel, który zwraca tylko uwagę na dużą czy małą ilość błędów ortograficznych; inaczej taki, który bierze pod uwagę ponadto i inne jeszcze elementy formy i treści wypracowania. Inaczej ocenia nauczyciel, który przedkłada treść nad formę czy formę nad treść; a jeszcze inaczej taki, który oba te elementy traktuje jako jednakowo ważne.

Na subiektywną ocenę wypracowania wpływa to, że nauczyciele kwalifikują różne te same elementy wypracowania, np. użycie bezuzasadnienia różnych czasów w obrębie tego samego zdania traktuje się jako wykroczenie stylistyczne¹ bądź zalicza do błędów składniowych². Błędy frazeologiczne umieszcza się w grupie wykroczeń stylistycznych³ czy też leksykalnych⁴.

W przytoczonych tu przykładach nie chodzi jeszcze o ocenę, lecz o czynność poprzedzającą, o zakwalifikowanie przez różnych nauczycieli tego samego zjawiska językowego do odnośnej grupy zjawisk, o odróżnianie błędnie napisanych wyrazów od poprawnie napisanych, błędów składniowych od ortograficznych, właściwego użycia znaków przestankowych od niewłaściwego, znajomości utworu przez uoznia od nieznamomości itp.

Z różnego kwalifikowania tych samych zjawisk przez różnych nauczycieli płyną ważne konsekwencje dla oceny wypracowania. Inaczej oceni wypracowanie nauczyciel, który dostrzegł w nim 8 błędów, a inaczej ten, który widział w nim 14 błędów. Jeden z nauczycieli może za 3 błędy ortograficzne wystawić ocenę dostateczną, choćby inne właściwości wypracowania były bez zarzutu, drugi, mniej wymagający, wystawi w tym przypadku tę ocenę przy 6 równorzędnych błędach. Zachodzi więc potrzeba określenia dokładniejszych, bardziej obiektywnych kryteriów oceny wypracowania.

Jedną z dróg, prowadzących do przezwyciężenia subiektywizmu oceny, jest posługiwanie się jednolitymi normami ocen dla wypracowań szkolnych z języka polskiego, choć mamy świadomość, że niektóre kryteria wypracowania trudne są do wartościowania. Ustalenie dla nich ścisłych norm sprawia poważne kłopoty, a niekiedy wydaje się niemożliwe. Na przykład kryteria poprawności ortograficznej i gramatycznej są wymierne, normy liczbowe są tu możliwe do ustalenia. Inaczej sprawa wygląda, gdy zamierzamy ustalić normy dla takich kryteriów, jak wyczerpanie tematu czy kompozycja.

Uzgodnienie przedmiotu oceny, sprecyzowanie kryteriów, określenie norm może pomóc w obiektywnej ocenie wypracowania szkolnego.

Artykuł ten jest próbą określenia pomiaru wypracowania szkolnego w zakresie techniki jego pisania.

W obiektywnym wartościowaniu wypracowania szkolnego należy poddać ocenie jego trzy warstwy. Warstwę pierwszą stanowi treść drugą - cechy gatunkowe wypracowania jako określonej formy wypowiedzi z jej cechami rodzajowymi⁵. Warstwę trzecią wypracowania tworzą jego cechy, które przynależą wszystkim formom wypowiedzi, to jest ocena wypracowania pod kątem techniki pisania, tj. poprawności językowej, interpunkcyjnej i ortograficznej.

Postaramy się teraz dokładnie omówić, co składa się na poprawność językową, interpunkcyjną i ortograficzną wypracowania.

Poprawność językowa wypracowania polega na zgodności użytych w nim środków językowych z panującymi w danym okresie normami leksykalnymi, słowotwórczymi, znaczeniowymi, fleksyjnymi, skandniowymi, frazeologicznymi i stylistycznymi. Można ją określić

jako brak w danym tekście błędów i omyłek leksykalnych, słowotwórczych itd.

1. Poprawność słownikowo-frazeologiczna

Poprawna konstrukcja wypowiedzi wymaga nie tylko przestrzegania w niej wszystkich rygorów gramatycznych narzuconych przez system współczesnej polszczyzny, ale i określonego doboru składających się na nią elementów leksykalnych.

Słownictwo każdego języka obejmuje wielką liczbę środków równoważnych znaczeniowo, zdolnych przekazać tę samą podstawową informację, choć w odmiennej za każdym razem formie. Na przykład stwierdzenie Piotr jest przyjacielem Wojtka może przybrać między innymi kształt słowny: Piotr i Wojtek przyjaźnią się, Piotr i Wojtek to kumple, Piotra i Wojtka łączy przyjaźń itp. Wybór jednej z tych wersji zależy od ogólnej tonacji stylistycznej i emocjonalnej wypowiedzi: familiarniej /Piotr i Wojtek to kumple/, swobodnej, codziennej /Piotr i Wojtek to przyjaciele, Piotr przyjaźni się z Wojtkiem/ lub oficjalnej /Piotr i Wojtek pozostają w stosunkach przyjacielskich/. Pierwsza selekcja materiału leksykalnego mającego wejść w skład wypowiedzi polega na wyborze jednego elementu z grupy środków równoważnych znaczeniowo, współnofunkcyjnych.

Kompozycja wypowiedzi polega jednak nie tylko na doborze jej elementarnych segmentów, ale i na ich wzajemnym dostosowaniu, zharmonizowaniu tak, aby ostatecznie tworzyły naturalną i sensowną całość.

Nasuwa się pytanie, co stanowi sprawdzian słuszności decyzji dotyczących wyboru określonych składników słownych wypowiedzi. W sferze faktów leksykalnych nie będzie możliwe automatyczne zastosowanie tych samych kryteriów, które służą do oceny zjawisk gramatycznych. Sankcję normatywną jednostek fleksyjnych czy składniowych stanowi ich typowość, odwzorowanie pewnego modelu zawartego w systemie współczesnej polszczyzny /kryterium systemowe/. Zjawiska słownikowe bardzo rzadko mają taki powtarzalny, seryjny charakter, na ogół stanowią fakty jednostkowe izolowane.

Ocena poprawnościowa tych niepowtarzalnych środków sprawa-

dzi się do dwóch zasadniczych ustaleń:

- czy dany element trafnie przekazuje intencje komunikatywne twórcy wypowiedzi, czy jest sprawny pod względem znaczeniowym, tj. jednoznaczny i precyzyjny, czy nie kieruje uwagi odbiorcy na boczne tory, wbrew zamierzeniom autora /kryterium przydatności funkcjonalnej środków słownych/,
- czy środek ten został użyty zgodnie ze zwyczajem społecznym, w swym ustabilizowanym zakresie semantycznym i w typowej dla siebie sferze łączliwości /kryterium zgodności ze zwyczajem społecznym/.

Sfery zastosowania obu mierników poprawności nie są zresztą zbyt wyraźnie odgraniczone. Oczywiście, pewny typy faktów leksykalnych lepiej się kwalifikują do oceny z punktu widzenia jednego z nich; kryterium funkcjonalne służy głównie wartościowaniu innowacji, elementy ustabilizowane /np. stałe związki frazeologiczne/ konfrontuje się przede wszystkim ze zwyczajem językowym. Ale już w wypadku oceny konkurujących ze sobą środków semantycznie równoważnych sfery stosowania obu kryteriów właściwie się nakładają.

Reasumując przypominamy, że przedmiotem oceny normatywnej w zakresie słownictwa bywają dwie podstawowe grupy zjawisk: rywalizujące ze sobą środki współnorodnjowe i innowacje /neologizmy i neosemantyzmy, modyfikacje łączliwości wyrazów i frazeologizmów, zmiany składu słownego lub struktury gramatycznej stałych frazeologizmów/.

2. Poprawność składniowa

W procesie porozumiewania się ludzie rzadko posługują się pojedynczymi wyrazami. Najczęściej łączy się je w grupy zwane wyrazami, zwrotami i zdaniami. Sposobem łączenia pojedynczych wyrazów w sensowne związki oraz budową wypowiedzi pojedynczych zajmuje się składnia. Precyzując dokładniej wyjaśniamy, że w tym pojęciu mieści się składnia zgody, rzędu i przynależności, szyk wyrazów, kompozycja zdania złożonego oraz poprawne użycie imiesłownych równoważników zdań.

Związki zgody to związki, w których wyraz podrzędny

upodobnia się do formy wyrazu nadrzędnego, tj. występuje w tym samym rodzaju, liczbie, przypadku lub osobie. W związku zgody łączą się w zdania przede wszystkim zasadnicze człony zdania: podmiot i orzeczenie. Orzeczenie zgadza się z podmiotem pod względem osoby i liczby, a w formach czasu przeszłego i trybu warunkowego - także pod względem rodzaju. W związku zgody łączą się także przydawki przymiotnikowe i rzeczownikowe z określanymi przez nie rzeczownikami. Oznacza to, że rzeczownik z określeniem - wyrażonym przymiotnikiem, zaimkiem przymiotnikowym, liczebnikiem przymiotnikowym, liczebnikiem przymiotnikowym lub drugim rzeczownikiem - musi być zgodny co do liczby przypadku najczęściej także rodzaju. W związku zgody wchodzi też niektóre liczebniki główne.

Związki rzędu oznaczane są za pomocą form przypadków i polegają na tym, że wyraz podrzędny musi być w takim przypadku /z przyimkiem lub bez przyimka/, jakiego wymaga wyraz nadrzędny. W związku rzędu łączą się: czasownik z rzeczownikiem, rzeczownik z rzeczownikiem, przymiotnik lub imiesłów przymiotnikowy z rzeczownikiem. W połączeniach tych wyraz określający /podrzędny/ przybiera stałą formę przypadkową, niezależną od zmieniających się form fleksyjnych wyrazu określanego /nadrzędnego/ ale przez niego wymaganą. Jeżeli chodzi o czasowniki to często określony rząd jest stałą właściwością danego czasownika. Wiąże się to z jego znaczeniem lub budową słowotwórczą.

Związki przynależności to związki, w których wyraz podrzędny nie ma formalnych cech zależności od wyrazu nadrzędnego, lecz łączy się z nim tylko pod względem znaczeniowym. O związku wyrazu określanego z wyrazem określającym decyduje więc kontekst wypowiedzenia z formalnych zaś względów - tylko miejsce tego wyrazu podrzędnego w zdaniu. W związki przynależności wchodzi przysłówki i imiesłowy przysłówkowe z czasownikiem, przysłówki z przymiotnikiem lub z innym przysłówkiem, rzeczowniki z przydawką rzeczownikową w mianowniku. We wszystkich tych połączeniach wyraz określający nie ma formalnego połączenia z wyrazem określanym, a więc nie zmienia się zależnie od zmian wyrazu nadrzędnego.

Szyk wyrazów w zdaniu. W języku polskim, dzięki istnie-

niu form odmiany wyrazów i opartego na nich mechanizmu zgody i rzędu, można bezbłędnie powiązać w grupy syntaktyczne wyrazy znaczeniowo ze sobą związane, choćby zajmowały odległe od siebie miejsca w strukturze zdania. Dlatego też zwykle charakteryzuje się polski szyk jako swobodny, choć niezupełnie dowolny⁶. Na pozycję poszczególnych wyrazów w zdaniu mają wpływ różne czynniki: ustalony przez tradycję zwyczaj językowy, związek treściowy ze zdaniem poprzednim, czynniki logiczne⁷, uczuciowe, a także rytmiczne, co uwidacznia się w poezji i prozie artystycznej.

S.Jodłowski⁸ wyodrębnia trzy ogólne schematy w szyku zdań zależnych od kontekstu: szyk nawiązania /charakteryzujący się inicjalną pozycją składnika zwanego już z poprzedniej części wypowiedzi/, szyk rozwinięcia /dla którego charakterystyczna jest końcowa pozycja składnika wnoszącego nową informację, związane z akcentem zdaniowym/ oraz nacechowany emocjonalnie szyk rozwinięcia/ którego istota jest wtórne przeniesienie na pierwszą pozycję i wyróżnienie silnym akcentem zdaniowym elementu, który powinien zajmować miejsce ostatnie/. Dwa pierwsze schematy uznaje S.Jodłowski za wzory szyku typowego, trzeci natomiast określa mianem inwersji.

S.Szober wyróżnił trzy zasadnicze schematy polskiego szyku zdaniowego: układ z pierwszą pozycją grupy podmiotu, z pierwszą pozycją grupy orzeczenia oraz tzw. układ środkowo-podmiotowy - z podmiotem /zasadniczym lub rozwiniętym/ wprowadzonym w obręb grupy orzeczenia⁹.

Kompozycja zdania złożonego. We współczesnej polszczyźnie można zauważyć dwie tendencje: dążność do skrótu i tendencję do precyzji. W dziedzinie składni pierwsza zmierza do zdynamizowania toku składniowego wypowiedzi; służy temu celowi użycie zdań rozwiniętych, ale nie złożonych, zastępowanie zdań podrzędnych imiennymi grupami syntaktycznymi /celem ustalenia - zamiast żeby ustalić/. Przejawem drugiej, zmierzającej do odzwierciedlenia w języku całokształtu związków przestrzennych, przyczynowych itp., właściwych jakiemuś układowi zjawisk, jest konstruowanie zdań wieloczłonowych.

Nadużycie struktur złożonych nasuwa jednak zastrzeżenia zarówno stylistyczne, jak normatywne. Zdania zbyt rozbu-

dowane nadają stylowi cechę rozwlekłości, czynią go mało przejrzystym. Wrażenie pewnej niezręczności stylistycznej wywiera już często zdanie czterokrotnie, a nawet trzykrotnie złożone, jeśli charakteryzuje się strukturą mało zróżnicowaną, tj. jeśli w jego składzie powtarzają się człony analogiczne. Nieudolnością stylistyczną jest zaczynanie kilku kolejnych zdań od tych samych spójników. Bardzo istotna jest kwestia, czy jakaś struktura złożona została użyta pod wpływem rzeczywistej potrzeby wyrażenia określonej współzależności zjawisk realnych, czy nie narzucono jej przypadkiem treściom nie pozostającym w żadnym związku, całkowicie od siebie niezależnym. Pospolitą przyczyną wykołajeń w zdaniach podrzędnie złożonych jest zjawisko synonimiczności konstrukcji składniowych. Synonimiczność dwu konstrukcji staje się też przyczyną ich mechanicznego krzyżowania. Pospolitym typem wykołajeń w zakresie zdania złożonego jest naruszenie paralelizmu budowy członów poprzedzających tak zwanymi spójnikami podwojonymi /o ile - o tyle/.

Imiesłowy równoważnik zdania jest konstrukcją składniową z imiesłowem nieodmiennym. Imiesłowy równoważnik zdania znaczeniowo zależny jest od zdania nadrzędnego. Uzupełnia je informacja o okoliczności, w której się odbywa nadrzędna, pełni więc funkcję zdania podrzędnego okolicznikowego. Teoretycznie wyróżnia się tyle wariantów znaczeniowych imiesłowego równoważnika zdania podrzędnego, ile okoliczników. Brak tylko odpowiedników okoliczników miejsca i miary albo stopnia.

Sposób użycia równoważników imiesłowych określają dziś dwie reguły ogólne. Jedna z nich wymaga tożsamości domyślnego podmiotu równoważnika i podmiotu zdania nadrzędnego /Piotr stał przy oknie, wyglądając na ulicę. Piotr stał i /Piotr/ wyglądał na ulicę/. Druga zasada wymaga zachowania określonej relacji czasowej między czynnością wyrażoną formą imiesłowu i działaniem oznaczonym przez orzeczenie. W przypadku zastosowania imiesłowu na -ąc konieczna jest ich jednoczesność, imiesłów na -wszy sygnalizuje czynność niejednoczesną z czynnością zdania głównego, zwykle uprzednią.

3. Poprawność fleksyjna

Polszczyzna jest językiem fleksyjnym. W językach tego typu wyrazy składają się z dwóch części: tematu będącego elementem stałym, z którym wiąże się znaczenie, i końcówki, która jest elementem wymiennym i charakteryzuje wyraz pod względem formalnym: informuje o jego funkcji składniowej przy wskazaniu na jego przynależność do określonej kategorii części mowy, a także do bardziej szczegółowych klas gramatycznych. Każda część mowy ma właściwy sobie zasób kategorii, które określają jej rolę w zdaniu. Końcówki rzeczowników, przymiotników, zaimeków i liczebników są wykładnikami kategorii przypadku, rodzaju i liczby; czasowników zaś - osoby, czasu i trybu. Każdy zatem wyraz należący do jednej z wymienionych klas może wystąpić w wielu formach, czyli mówiąc inaczej - może się odmieniać. Fleksja wyrazu polega więc na tym, że z określonym tematem łączą się różne końcówki, które nie zmieniają znaczenia wyrazu, lecz sygnalizują jego przydatność do pełnienia odpowiednich funkcji składniowych.

4. Poprawność słowotwórcza

Słowotwórstwo jest działem nauki o języku opisującym morfologiczne środki tworzenia nowych wyrazów. Podstawowym środkiem słowotwórczym w języku polskim jest derywacja, polegająca na tworzeniu nowych wyrazów za pomocą formantów. Mniejszy charakter ma w polszczyźnie kompozycja: tworzenie nowych wyrazów przez łączenie w jedną leksykalną całość dwu /kilku/ już w języku istniejących wyrazów. Zagadnienia normatywne w obrębie słowotwórstwa sprowadzają się przede wszystkim do oceny poprawności budowy użytych w wypracowaniu wyrazów.

5. Poprawność interpunkcyjna

Znaki interpunkcyjne pełnią w języku pisany kilka funkcji. Interpunkcja jest środkiem, za pomocą którego piszący precyzuje odcienie znaczeniowe swych wypowiedzi, a czyta-

jący na podstawie znaków interpunkcyjnych w napisanym tekście parcypuje wskazane przez nie znaczenie. Druga funkcja znaków interpunkcyjnych polega na tym, że ułatwiają one zrozumienie tekstu, a co za tym idzie - również jego właściwe wygłoszenie. Czynnikiem zasadniczym i dla systemu interpunkcji podstawowym jest budowa składniowa. Jednak obok niej na użycie znaków przestankowych wywierają wpływ: rytmika mowy, tok myśli, charakter emocjonalny wypowiedzi itd.

Znaki interpunkcyjne występują zasadniczo w dwóch funkcjach: jako znaki oddzielające i jako znaki wydzielające. Znaki oddzielające służą do oddzielania jednej części tekstu od drugiej, np. zdania poprzedzającego od następującego, rozdzielanie członów jednorodnych w zdaniu. Znakami oddzielającymi mogą być kropka, znak zapytania, wykrzyknik, przecinek, wielokropek, dwukropek, średnik i myślnik. Znaki wydzielające służą do oznaczenia granic konstrukcji syntaktycznych, które wprowadza się do zdania w celu uzupełnienia lub wyjaśnienia jego treści oraz granic konstrukcji syntaktycznych, które zawierają nazwy osób lub przedmiotów, zwrot do osób lub przedmiotów albo wyrażenie osobistego stosunku piszącego do wypowiedzanej treści. Do konstrukcji takich należą równoważniki zdań, wołacze, dopowiedzenia, wyrazy wtrącone itd. Zalicza się do nich również zdania podrzędne wplecione, czyli umieszczone wewnątrz zdania nadrzędnego. Znaki użyte w funkcji wydzielającej występują zawsze parzyście, tzn. dwa nawiasy, dwa cudzysłowy, dwa przecinki, dwie pauzy. Należy więc zwrócić uwagę na to, że znaki wydzielające stanowią tylko jeden parzysty znak interpunkcyjny, a nie dwa znaki. Dlatego dwa przecinki, dwa myślniki itp. to nie powtarzanie przecinków, lecz zasadniczo inny typ interpunkcji.

6. Poprawność ortograficzna

Poprawność graficzna formy języka, obok gramatycznej, stylistycznej, kompozycyjnej jest jednym z gwarantów pełnej jednoznaczności i dokładności werbalnego porozumiewania się. Trudności związane z poprawnym pod względem ortograficznym

zapisem wyrazów wynikają z rozbieżności między mową a pismem. Grafika nasza niejedpowiada teoretycznym wymaganiom pisowni fonetycznej, gdyż nie odtwarza ściśle właściwości wymawianio-wo słuchowych wielu dźwięków¹⁰. Rozbieżności między mową a pismem w różnych językach wynikają z różnorodnych uwarunkowań. W języku polskim, który przejął dla pisma alfabet łaciński, nieodpowiedniość ta wynika z braku w tym alfabecie graficznych wyróżników dla pewnej grupy głosek, powodującego konieczność utworzenia dwuznaków i trójznaków oraz stosowania znaków diakrytycznych. Inne rozbieżności stwarzają zmiany z biegiem czasu w języku mówionym.

Określenie cech techniki pisania wypracowań szkolnych służyć ma obiektywnemu pomiarowi poprawności językowej, interpunkcyjnej i ortograficznej szkolnych prac pisemnych. Dla ułatwienia pomiaru cech poprawności językowej, interpunkcyjnej i ortograficznej sporządzono tabelę pomiaru technik pisania, a dla ujednolicenia przyjęto stosowaną skalę pomiaru "0-1"¹¹.

Tabela 1. Pomiar technik pisania wypracowań szkolnych w szkole podstawowej /dopuszczalna liczba błędów/

Cechy techniki pisania	DST	DB	BDB
1. Poprawność słownikowo-frazeologiczna	3	2	1
2. Poprawność składniowa /związek zgody, rzędu, przynależności; szyk wyrazów, kompozycja zdania złożonego, imiesłowy równoważnik zdania/	4	3	2
3. Poprawność fleksyjna	2	1	0
4. Poprawność słowotwórcza	2	1	0
5. Poprawność interpunkcyjna	7-9	4-6	3
6. Poprawność ortograficzna	3-4	2	1
W skali "0-1"	15-18 pkt.	11-14 pkt.	6-10 pkt.

Natomiast dla szkoły średniej tabela pomiaru technik pisania wygląda następująco:

Tabela 2. Pomiar technik pisania wypracowań szkolnych w szkole średniej /dopuszczalna ilość błędów/

Cechy techniki pisania	DST	DB	BDB
1. Poprawność-słownikowo-frazeologiczna	3	2	1
2. Poprawność składniowa /związek zgody, rzędu i przynależności, szyk wyrazów, kompozycja zdania złożonego, imiesłowy równoważnik zdania/	3	2	1
3. Poprawność fleksyjna	2	1	0
4. Poprawność słowotwórcza	2	1	0
5. Poprawność interpunkcyjna	5-6	3-4	2
6. Poprawność ortograficzna	3	2	1
W skali "0-1"	15-18 pkt.	11-14 pkt.	6-10 pkt.

Ocena poprawności językowo-interpunkcyjnego-ortograficznej wyniku z programu języka polskiego danej klasy i programu z lat ubiegłych, gdyż w poszczególnych klasach zwraca się uwagę na inne zagadnienia językowe, interpunkcyjne i ortograficzne. Na przykład w klasie IV szkoły podstawowej związek zgody bywa wyrażony strukturą: podmiot + orzeczenie, rzeczownik + przymiotnik, a w klasie VI do wyżej wymienionych zagadnień programowych dochodzą jeszcze struktury typu: rzeczownik + liczebnik. W zakresie interpunkcji opracowujemy w klasie IV oddzielanie przecinkiem jednorodnych części zdania i zdań składowych w zdaniu złożonym, a w klasie VI - rozdzielanie przecinkiem zdań współrzędnych połączonych bezspójnikowo oraz zespolonych sójnikami, np, a, ale, lecz więc, czyli oraz stawianie przecinka przed powtarzającymi się spójnikami. W szkole średniej obowiązuje materiał językowy ze szkoły podstawowej oraz opracowywany w danej klasie licealnej. Stąd poprawności budowy neologizmów surowiej oceniać będziemy dopiero

w klasie drugiej, gdyż słowotwórstwo dokładnie jest opracowywane na tym poziomie.

Normy pomiaru wypracowania nie zapobiegają możliwości powstania różnicy zdań w interpretacji oceny wypracowania w zakresie treści, cech gatunkowych i technik pisania /poprawność językowa, interpunkcyjna i ortograficzna/. Normy nie zapobiegają całkowicie możliwości indywidualnego potraktowania pewnych szczegółowych zagadnień związanych z wystawieniem oceny za pracę pisemną ucznia. Jednakże dowolność ta może przejawiać się w pewnych ściśle określonych granicach, czego nie można powiedzieć o ocenie bez użycia norm.

PRZYPISY

- ¹Por. J.Cofalik, I.Tabakowska, Kształtowanie języka ucznia w procesie nauczania języka polskiego, Warszawa 1963; M.Kniaginowa, Prace pisemne z języka polskiego, Warszawa 1966; Z.Saloni, Błędy językowe w pracach pisemnych uczniów liceum ogólnokształcącego, Warszawa 1971
- ²U.Wińska, Błędy językowo-stylistyczne uczniów szkół podstawowych województwa gdańskiego, cz. I i II, Gdańsk 1966
- ³Por.: J.Cofalik, I.Tabakowska, Op.cit.; M.Kniaginowa, Op.cit.; U.Wińska, Op.cit.; J.Malendowicz, O poprawność pisemnych wypowiedzi ucznów klas I-IV, Warszawa 1974
- ⁴Por.; Z.Saloni, Op.cit.; W.Czekała, Charakterystyka językowa "Humoru zeszytów szkolnych", "Język Polski" 1974 nr 4; E.Polański, H.Synowiec, Z badań nad błędami leksykalnymi uczniów, W: Z teorii i praktyki dydaktycznej języka polskiego, Katowice 1977; Z problematyki błędów obcojęzycznych, red. G.Gruca, Warszawa 1978
- ⁵Więcej na temat cech gatunkowych szkolnych form wypowiedzi można znaleźć w pracach: E.Pojawska, Ćwiczenia w mówieniu i pisaniu w klasach V-VIII, Warszawa 1965; J.Bar, Formy wypowiedzi w programie języka polskiego szkoły podstawowej i śre-

dniej, Opole 1975; M.Nagajowa, Ćwiczenia w mówieniu i pisaniu w klasach V-VIII szkoły podstawowej, Warszawa 1977; Dydaktyka ćwiczeń w mówieniu i pisaniu, oprac. J.Bar, Opole 1982; M.Nagajowa, Kształcenie języka ucznia w szkole podstawowej, Warszawa 1985

⁶S.Szober, Gramatyka języka polskiego, Lwów-Warszawa 1923
s.399

⁷Zasadniczym jednak czynnikiem logicznym modyfikującym szyk zdań jest konieczność ich nawiązania do treści poprzednich.

⁸S.Jodłowski, Zasady polskiego szyku wyrazów W: Dziesięciolecie Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie 1946-56, Kraków 1957

⁹S.Szober, Zasady układu wyrazów w zdaniu polskim, W: Sprawozdania z Posiedzeń Towarzystwa Naukowego, Wydział I, Warszawa 1933

¹⁰S.Szober, Pisownia polska, W: S.Szober, Wybór pism, Warszawa 1969 s.188-189

¹¹T.Patrzałek, Metodyka tekstu polonistycznego, Warszawa 1977
s.38

ЗА ОБЪЕКТИВНУЮ ОЦЕНКУ ЯЗЫКОВОЙ ПРАВИЛЬНОСТИ ШКОЛЬНЫХ СОЧИНЕНИЙ

Резюме

Эта статья является попыткой определить измерение школьного сочинения в сфере техник его писания.

При объективной оценке школьного сочинения надо оценивать три его слоя. Первый составляет его содержание, второй - жанровые черты сочинения как определенной формы высказывания, третий - черты, которые принадлежат всем формам высказывания, т.е. оценка сочинения с точки зрения техники писания, языковой правильности, пунктуации и орфографии.

Языковая правильность сочинения состоит в том, чтобы согласовать использованные в нем языковые средства с господствующими в данный период лексическими, словообразовательными, семантическими, флективными, синтаксическими и фразеологическими нормами.

С целью облегчить измерение черт языковой, пунктуационной и орфографической правильности были созданы таблицы измерения техник писания.